

DEBRECZEN

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDÁSZATI HIRLAP.

A debreczeni és vidéki függetlenségi párt közlönye.

Megjelen naponként, péntek és vasárnap kivételével.

Hirdetési díj: Nagy hirdetés... Helyi hirdetés... Kéziratok vissza nem adandók.

Előfizetési árak: Egy évre... Félévre... Hónapról-hónapra... Kéziratok vissza nem adandók.

Az ifjúság.

A magyar nemzet sohasem családott a magyar ifjúságban. Midőn sötét felhő tolt a haza egére s legdrágább kincsünk veszélyeztetve volt: az ifjúság lelkesedésnek lobogó lángja piros fényvel vonta be a felhőket s midőn a vész kitört: az ifjúság ott állott a zúgó vihar közepén bátran, halálra-készen!

Most is felhő borong a haza egén. Az a kormány, mely csak a megalkuvás, a Béccsel szemben való meghunyászkodás politikáját ismeri, oly törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elébe, mely nemzeti jogaink utolsó foszlányait is feloldozza a katonai körök kedvéért. Az ellenzék bátran, hatalmasan harcolt a törvényjavaslat ellen, melynek némely pontja még a kormánypart egyrészt is aggodalomba ejtette.

Az ifjúság, melynek ugyszólván léteérdekét veszélyezteti az új törvényjavaslat, eleinte kérvényezni próbált ennek szerkesztés pontjait ellen. Kérlelt — az illetékes körökben — semmibe se vették. Most tehát már nem kérelmez többé, hanem eddigi jogainak épségben tartását követeli. E mellett fölemeli lelkes szavát a megsértett alkotmány érdekében. Az egész ország — kivéve egy-két hatalmas urat — rokonszenvez az ifjúság mozgalmával.

De a mozgalom meg is érdemli a rokonszenvet. Oly ánnepélyesen, oly komoly formában tiltakozik az ifjúság, melynek hangja tisztelgetéreméltó. A vidéki főiskolák küldöttei — a fővárosi ifjúsággal szemben — a szombati előterkeztelen — a következő határozati javaslatot fogadták el:

1. Mondja ki az ország ifjúsági gyűlés mely fájdalommal a fölött, hogy az ifjúság kérvényeit mindegyik figyelemre nem méltatták.
2. Mondja ki, hogy az egy évi önkéntességnek büntetésből 2 évre emelését a nemzetre károsnak, az ifjúságra megszügyenítőnek tartja.
3. A nemzet méltóságával ellenkezőnek tartja, hogy a trón védelmére szolgáló hadseregben a tartalékos tiszti vizsgálat csak nemet nyelven tehető le.
4. Kimondja az ifjúság, hogy az alkotmányhoz s koronás királyához élete vérevel ragaszkodik, de ezzel együtt a magyarsághoz is. Tiltakozik az ifjúság minden oly törekvés ellen, a melynek kimondott vagy titkos czelja a magyar ifjúság nemetessítése.
6. Ohajtandónak tartja az ifjúság a nemzeti hadsereg felállítását, de legalább is megkívánja, hogy a tartalékos tiszti vizsgát a magyar állam hivatalos nyelven tehesse le.

Látszik tehát, hogy az ifjúság nem kíván teljesíthetetlen dolgokat s kívánságai ugyszólván csak a minimumra szorítkoznak. Ha még ennyi kérelmet sem teljesítenek, akkor a történeendőért nem lehet az ifjúságot felelősségre vonni!

A tegnapi nagy-gyűlésről — még e sorok írásakor nem bírnak részletebb tudósítással. De előre is tudjuk, hogy a tegnapi nagy-gyűlés is az ügy komolyságához méltóan folyt le, ha csak a tapintatlan hatalom nem idézett elő szokás szerint — zavarokat.

Az ifjúságot hazafias mozgalmáért szívünkkel üdvözöljük s reméljük, hogy lesz még gyümölcs azon fán, mely ily virágokat termett!

Országgyűlés. A képviselőház ülése jan. 26-án. A nagy vita a véderő javaslat fölött szombaton véget ért. Az általános vita szónokai ezen ülésen Petrich Ferenc Majthényi Ádám (ki haugsulyozta, hogy inkább játszik gyöngye kartyakkal, mint hamissákkal), Szalay Imre, Szendrey Gerzson, Papp Elek (ki népies humorral és zammatt áthatott beszédet tartott), és Meszlényi Lajos voltak. Utánok b. Fehérvári hovv. miniszter beszélt, kinek beszéde felszólalásra adott okot Szilágyi Dezso, Thaly Kálmán s gr. Károlyi Pista részéről.

Szalay Imre a nyelvi kérdésnél megjegyezte, miszerint nyílt titok az, hogy a fiatal emberek magukat becsület-szóra kötelezik, hogy a tisztí vizsgát német nyelven nem fogják leenni. A kerületben is megindultak a mozgalmak s már több képviselő kapott levelet, melyben azt írják nekik, hogy ha ezt a törvény javaslatot megszavazzák, haza nem menjenek, mert onnan élve el nem jönnek. Reméli, hogy ezen erősebb argumetum hatni fog rájuk.

Papp Elek a javaslatot nem fogadja el mert az nem czeloz egyebet, mint az alkotmányok leplezett formában és alattomos módon való megszügyenítését. Felolvassa az aradi nők felszólítását, melyet a választókhoz intéztek a magyar nyelv érdekében. A javaslatot általánosságban sem fogadja el, de pártolja Ugron határozati javaslatát. (Elenk helyesles a szelsóbalon.)

Meszlényi Lajos kijelenti, hogy jegyzőkönyvi megjegyzésekre nem ad semmit, — mert neki is van egy kis jegyzőkönyve, melybe följegyzett egy jelenetet a Dunaparton, mikor Tisza Kálmán Kossuthot étette s még több hasonló jelenetet; Tisza és megjegyzései változtak — a jegyzőkönyv dacára.

B. Fehérvári Géza hovv. miniszter

beszéde folyamán elczelni próbált. Thaly Kálmán ráfogta, hogy ez „hazája, nemzete iránti kötelességét nem teljesítette mindig teljes mérvben.” (Nagy zaj és mozgás a szelsó baloldalon.)

Thaly Kálmán: Követelem, hogy ezt bebizonyítsa!

Fehérvári Géza b.: Nem teljesítette a haza iránti kötelességét, a mennyiben elmulasztotta a nemzet gyarapodásáról gondoskodni. (Hosszantartó zaj, derűtlenség és mozgás a szelsó baloldalon.)

Thaly Kálmán: Deák Ferencz is és Tisza Lajos is ebben a hiában lelednek! Thaly Kálmán a hovv. miniszter gyöngye és illelten elczelze külön is megfelelt.

Külföldi hírek. Orosz készülődés. A galicziai határhoz Voloczysknál száz orenburgi kozákból álló csapat érkezett. Ugyanott a helyőrségi gyalogságot ujonczokkal megerősítették. — Az orosz király trónbeszéde, melylyel az orosz parlament új ülését megnyitni fogja, római hírek szerint határozottan fog utalni az alapos béke reményekre. Ugyancsak orosz lapok írják, hogy Turin s a Mont-Cenis közt jelentékeny emelni fogják a zánerődítmények számát. — Vilmos császár 30-k születés-napja tegnapi volt. Ez alkalomból a bécsi Burgban dísz ebédet rendeztek.

KARCZOLATOK. (Az az „ugatás” — Elcsitult vihar. — V. b. t. t. — Szerényeség vagy szolgátság? — Szomorú jószág. — A higanj.)

Egy kiváló képviselő beszéli el, hogy egy katonáskodó ismerősének (a ki pedig egy cs. és kir. tábornoknak rokona) azt mondotta a kapitánya, hogy „mért ugat magaa a kaszárnyában... magyarul?”

Ne haragudjunk azért, hogy bennünket, a midőn a kutyának a hűségét mutattuk csak nekik, Bécsben kutyába is alig vettek. A mi hibánk, ha a kutya keznyalása mellett a nyelvünket ugatásnak nevezzük.

Mutassuk meg végre, hogy a kutya nem csak a portirozni, nem csak ugatni tud, hanem egyuttal harapni is!

Még eddig nem tudjuk, hogy mi lesz a budapesti országos ifjúsági gyűlés eredménye.

Azt látjuk, hogy a kormánypart i lelkismeretek egyrésze elhaltatott. A Tisza-családdal (a vastag bőrű Kálmán, min. elnök, a „Pesti Hirlap” szép bőrű Pistikája, a „Fehéreléfant”-bőrös Lajos és a medve-bőrbe kimpingált László urakkal) természetesen, a szászokkal és a horvátokkal

együtt mesterkednek a magyar nemzeti nyelv s a magyar alkotmány ellen folytatott gyalázatos harcban. Nő, meg a Tisza Kálmán által dédelgetett, megallat Pulszky Gusztai is, a kire nézve el lehet mondani, hogy „de Gusztai bus non est disputandum.” A legnehegátok valának — tudvalevőleg — a lepiszkosabb czelök leghasznavetőbb eszközeivé!

Még Horváth Gyula sem vált ki a jogfeladó pártból. Nem is hitt annak az ellenzék. Ki ő, mi ő és mi a szerepe, azt nagyon jól megmagyarázta a folyosókon Kiss Albert.

— „Hagyjatok fel nekem” (mondá) „a Horváth Gyula szabadelvűségével! Eszembe jut, a midőn mostani szerepét végig nézem, hogy diák koromban Szathmáron galambokat tartottam. Az egyik mindig fogva volt és mikor a többi közül néhány elszökött, utnak eresztettem a foglyot. Láttam is mindjárt, hogy mekkora zsvajt és sürgést-forgást támasztott a házföldélen. Rövid időn visszatért — a szökevényekkel együtt egy kis jó tiszta buzára! Horváth Gyula nem hiába ilyen kedves tubiczája a generálisnak! Visszahozta a szökevényeket!”

Komolyabb ellenzék gr. Zichy Jenő, továbbá — hír szerint — Szontagh Pál és tényleg gróf Károlyi Pista.

Nem kaptak valami valódi belső titkos tanácsot — Bécsből arra nérvé, hogy most már lehet megtámadni Tiszát, mert valószínű, hogy a véderő törvényjavaslat után már ugy sem lesz képes több komisszágot rávarrni a nemzet nyakára. . .

Következik a remézés. A kifacsart citrom kibobatik. Jól tenné, ha nem várakoznék ideig. Mert ha a legnagyobb népszerűség jelképe, a polgár cserkoszoruja után elveszíteti a hatalom jelvényét kepező kormányrúdat is, minek bevárni egy harmadik helyzetet?

A melynek jelvénye volna (s honny soit qui mal y pense!) a — lámpavás!

A „Debr. Prot. Lap” ban valaki „Pár szerény megjegyzést” írt Tisza Istvánnak egy ott a prot. irodalmi társulat ügyében megjelent eppen nem szerény „elszó” lalására.

Viccznek s az ellentét kitüntet-

A „DEBRECZEN” TÁRSZÁJA

Helyi termékek.+) I.

A bujdosók közül.
(Kosztolányi Jávorka Ádám ezredes s a gr. Forgách- és Rákóczi-levelet. Vázlat a Rákóczi emigráció történetéből. Írta: Thaly Kálmán.)
(K. B.) Thaly Kálmán hírneves történet-tudósunk hangya-szorgalommal gyűjtögeti a Rákóczi-korszakra vonatkozó adatokat. Kutatásainak eredménye gyanánt egész kis könyvtárra rugó történeti munkát bocsátott közre, — mely művekkel nem csupán a tudományos világnak, hanem a hazafias, nemzeti szellemnek is hasznos szolgálatokat tesz, — mert midőn tiszta világlátásban mutatja a Rákóczi-korszak eseményeit és alakjait az utókor elé: a késő unokák szívében bizonyára föllobog a lelkesedés lángja, midőn apáinknak fenséges jellemét s csodás küzdelmeit szemlélik.

A Thaly Kálmán történeti művei nemcsak az adatok gazdagsága és megbízhatósága által tűnnek ki, hanem a czélyszerű felosztás, az egyes csoportosítás által is. Iránya választékos s oly szerencsésen tud jellemezni, hogy pár vonással kidomborítja, elhibák varázsolja szereplő egyéneit. Az a sajátos, mint megragadó búbj, mely Thaly Kálmán, mint szónok előlök, feltalálható műveiben is, melyek ennélfogva lebilincselik az olvasó figyelmét, ki a mellett, hogy sokat tanulhatott, egyszerű, d. kellemes és érdekes olvasmányt talált idejét.

*) E czim alatt ösmertjük az újabb Debreczenben megjelent, vagy — mint a Thaly Kálmáné is — Debreczen külsőbbről érdeklő műveket. Négyet K. B. egye. az (r. e.) tollából.

Thaly Kálmánnak fent jelzett műve is, melyet ismertetni szándékozunk, dicsekszik mindazon előnyökkel, melyek e fáradhatatlan történet-író műveinek fő jellemvonásait képezik. Megtudjuk belőle, hogy miként került vissza a hazába a gr. Forgách- és Rákóczi-féle gazdag levéltárak — mily becsületesen és megbízhatóan járt el ezeknek visszaszerzésében Kosztolányi Jávorka Ádám, a bujdosó kurucz-ezredes, megismerkedünk a Jávorka bujdosásának történetével, megismerjük a lengyelországi Rodostót: Jaroszlav városát, hol a Rákóczi-emigráció tagjai ak egy része menhelyet — később pedig sirhelyet — talált.

Jávorkának kuruczvilági katonai szereplését Thaly Kálmán már leírta „Ocskay László és a felső-magyarországi hadjáratok” cz. munkájában, melynek alapján írta Jokai „Szeretve mind a vérpádig” cz. regényét, Jávorkát teven a regény egyik főhősevé. — Jelen műveben tehát nem annyira a katonai Jávorkával foglalkozik Thaly, hanem kimutatja, hogy a magyar tudományosságának, különösen a magyar történet-írásnak mily nagy szolgálatokat tett Jávorka, a nevezett levéltárak visszaszerzése által.

II. Rákóczi Ferencz ugyanis 1711-ben saját levéltárát kiszállította Lengyelországba. Hasonlót tettek gr. Forgách Simon és gr. Eszterházy Antal bujdosó kurucz-vezérek is, kik szinten lengyel földre szállítottak nagyrészt levél-tárait. — E levél-tárak valószínűleg elpusztultak volna, vagy pedig fel fedezetlenül lappanganának a külföldön, ha Jávorka Ádám, ki emigráns társainak nagy részét tulle, nem figyelmeztette volna a levél-tárak holletére a jogos örökösöket s nem követelt volna el mindent azoknak visszaszerzésére.

Kosztolányi Jávorka Ádám Nyitra-megyében, Nagy-Kosztolányban született, 1683 vagy 1684-ik évben. A nagy-szombati egyetem falai közül lépett a Rákóczi vitézei közé, miután előbb megházasodott. A harcmezőn csakhamar kitüntette magát s mint kitűnő lovas s vakmerő portyázó folytonosan magasabb és magasabb tiszti rangra emeltetett. Számos kisebb-nagyobb csatában vett részt, melyekben személyes bátorságát és ügyességét minden alkalommal kitüntette, — sőt Mocsonok alatt, az osztrák sáncok ellen vívott kemény csatában, mely a kuruczok győzelmével végződött, keresztül is lőttek s súlyosan megsebezve vitték vissza Érsekújvárra, hol sebeiből kiépülven, véghezvitte — legnevezetesebb hadi tettét: az áruló Ocskay László elfogását.

Midőn ugyanis Ocskay László, kit vitézségeért előbb „Rákóczi villámá”-nak nevezték, s ki az örökös tartományok felelme volt, 1708 augusztus végén a császáriakhoz pártolt át: Jávorka egyike volt ama kiváló negy ifju főtisztnek, kik Érsek-Ujvárt meg esküdtek egymásnak, hogy az áruló, példás büntetésének elayerése végett, elevenen kézrekerítik. — Jávorka szerencsésebb volt, mint többi tisztársai, mert neki nyílt rá alkalma, hogy az elfogási tervet, — melynek megvalósítását föfeladatául tekintette, végrehajtsa.

Ez csakhamar meg is történt. Jávorka — írja Thaly — december 29-én (1709) kapott hírt Vágontulról, hogy a hírhedett pribak-vezér Ocskón, saját kastélyában idözik. Azonnal megfogalmazott a terv leleményes agyában; portát kért a várparancsnoktól, és csak 30, a Bercsényi-erzdeből válogatott kemény huszárral még e napon kiindult Érsek-Ujvárból, mint jó humorral mondá Szaluba Fe-

renczenek: „császár madarat fogni”. Az ellenség sürű hadállomását a kődös estéken, éjszakkakon ügyesen megmellőzve, mőgejtük került s valahol átvergődött a Vágon. Decz. 31-en már ott leskelődik vála Ocskó körül; azonban megtudta, hogy Ocskay nincs ott, hanem Verbó városában a Révay-kastélyban tívornyáz. Katonáit lesbe állítva, maga a vakmerő ember felöltözött koldus-ruhába, besompolygott Verbóra, be a Révay-kastélyba, hol új év napján Ocskaytól több koldusokkal alamizsnát kért. Kikémlelt és megtudott mindent, s azzal visszamenővén kis csapatához, lesbe állta és előkészítte őket a történeendőkre.

A Verboról a soká húzódtott lakmározás után ötven labanczával félrészen visszaterő Ocskayt elégedé magá előtt vonulni, s azután csapat ki rá 30 jó kuruczával. A meglepett labanczokból hamarjában 25-30-at levágnak és elfognak: Ocskayt Jávorka személyesen üzte Ocskó felé s többször lelőhetette volna, de élve akarta őt kézrekeríteni. Elővgre beervén, Ocskay a közeledő Jávorkára lö, de karabélyna nem sült el. Ekkor Jávorka karddal vág hozzá. Az Ocskay által karabélyával némileg felfogott kardcsapás ennek halantéka helyett arcába és orrába vágódik, s két ujját is megsérti. E pillanatban a császári vezér egy kuruczról csakánnyüstet kap fejére, arczát elborítja a vér, lehanyatlik s egykori hadnagyának hadifoglyává lesz.

Jávorka bekötözteté Ocskay sebert, lóra ülteté őt, s katonái között vitette előre. Újvárbá. Egyik elfogott szolgáját azonban elbocsátá — és ez nemes, lovagias vonás a kurucz hadnagytól, — vigyen hírt Ocskay nevének, hogy férje rab: hadd teheszen érte meg, a mit tud!... Ocskay 2000 arany, s cs. tiszti rang ígérével akará átkötözben Jávorkát megvesztegetni, hogy bocsásson szabadon; de a

tésére — az a szerénykedő ezim a maga helyén van. De ha a szerző az arrogáns miniszterelnöki ivadék előtt szerénykedik, ez hiánya lenne a protestáns bátorságnak. — „Szolgái megjegyzések” volnának azok és nem „szerények.”

Fejérvári ki is rukkolt azzal, hogy mi lesz a második évre kárthatott a tisztvisgán a német nyelv miatt megbuktatott ifjúból.

A második évben nem is lesz önkéntes, nem is lesz altiszt, hanem egyszerű — közkatoná. A kálprbot gorombaságának tehetetlen áldozata s a lajdinanti szekaturák bábja.

És az intelligens magyar ifjak öngyilkosságiesetein napirenden fognak állani...

Érdekes, hogy az ifjúsági mozgalmak élén Budapesten és más városokban is zsidófiúk állanak s ezek viszik a főhangot. A saját legálabb ezekről ír legtöbbet s ezeknek a beszédeit közli a legérzékenyebben.

Természetes! Ők érzik, hogy — minden nemetnyelvi jártasság dacára — ők válnak be legkevésbé tiszteltek, még pedig néha a külső kiállításuknál fogva.

Es aztán a zsidónak meg van az a sajátja, hogy mint a bigany az időjárás, oly hirtelen s legelőször érzi meg a korszak politikai változásait...

Hátha van valami a levegőben a mit Rothschild már tud, Tisza Kálmán még csak — sejt!

Gili! Balázs.

Debreczen, jan. 28.

(Sz. L.) Ki bírni felírni a nemzetet dermedt álmából, hogy telebredve, elhagyott munkáját tovább folytassa! Vagy talán örök álmanak kezdetehez ért, melyet az enyveszt szellemé vétkes mulasztásának bünetét küldött rá és csendes álmát álusza csak a fáradalmak után?

Felé megdöbbenés és édes remények közt fugg tekintetünk nemzetünkön s nem tudjuk, hogy keservünk nagyobb-e, mint kedvesünk! Egyik pillanatban reménykedünk, hogy a másikban már elveszítettük azt.

Ha emlékeztünk a nemzet múltjának történeten végig húzódik, megis lehetetlen, hogy lelkünkben a bizalom szája meg ne rezzenjen, mert csodálatos tekintetünk nagyságára, a mely Európán végig ért, vagy ha a vész napján szeméjük erejét, akkor is nagyra tartjuk, mert nem tört, nem hajlott meg soha.

Ilyen volt múltja, de hol van jövője? A múlt mar az emlékezet, de a ki elni akar, az küzdjön jövőjéért. A bator küzd lelkeben és küzd a maga megtörhetetlen, a maga mintegy vezérszerű meggyőződésével, tudván, hogy ő az emberiség nagy családjának egy tagja, melynek mint olyanok örök telete van. Elvesz azonban és megsemmisül az a nemzet, a mely lemondással, magát megadva várja jövőjét.

Fel tehát munkára mindenki, kinek lelkében az öröklet fogalmából csak egy párány is van, ébresszék fel vész az álmából a nemzetet, de addig am, amig az idő még várakozik reánk, nehogy — még várakozik reánk, nehogy — megváltásunk — majd csak a végteleit szavára következzen be szomorú ébredése! Kiáltások felé, hogy nagy vész közeleg és jaj neki, ha nem ébred fel idején, mert végzetet fog hozzá szólni hogy lételet küzdje meg!

De miért ez a zaj, mely mindenfelől zugva tör elő? Mi van készülőben, hogy a miénk jönni kell, az árnyait ennyire előre veti?

Az emberiség szellemének nyilvánulása ez, midőn egy lépéssel ismét tovább halad rendeltetése czéjára fel. Elért immár a létérti küzdelem kérdéséhez is, hogy százada uralkodó eszméjében a nemzetiségek nagy harcát vívják meg.

A minő nagy lesz a harc, oly rettenetes leend; nagygyá fogja tenni az erőt, megfogja semmisíteni a gyengét. A győzelem is veszteség lesz, mert az emberiség nagy családjának szelleme gyászolni fogja azt.

Ilyen az ut, melyen a világszellem halad, a mely oly kitálatlan ellenetetés és mégis oly rendszeres!

E nagy harc hat be annyira a világ-események képződésének formájára is, miatt a civilizáció maga roppant horderejű kérdést állított fel különösen a nemzetiségi eszmében. Oly kérdés ez, mely századunk felett uralkodik, mely magába foglalja társadalmunk egész lételet s irányozza minden lépését. — Nagysága betölt minden tért, mozgásba hozza valónk egész szervezetét, s roppant horderejét csak végzetesség mulja felül.

Hogy hová jutunk ez uton; előre megvárunk-e, vagy bekövetkeznek a visszavonulások, ezt majd megmutatja az idő, mely soha meg nem áll s mindent magával ragad.

Ha való az, hogy minden kornak megváltak a maga eszméi, melyeket az ember nyughatatlan lelke teremtet magának; ha való az, hogy szellemének örökműködése volt az az erő, mely századunk szelleméhez vezetett, akkor kétségbeesés az is, hogy századunk uralkodó eszméje is egyik lüktetése a világ szellemének, mely fenartja, intézi a világszellemet s benne a parányi, de mégis a mindenség legteljesebb kijelentését, az embert.

Nincs oly erő, mely a természet rendjét félre tudná mozdítani, s a mi benne a legnagyobb ellenét, vagy csatlódásnak tekintik, az bizonyára azon nagy munkálkodás beláthatlan rendjének tényezője csak, mely feltartóztatlanul vezet a világszellem útján tovább.

Ne higgyük tehát azt sem, hogy az emberiség letévedhet rendeltetése útjáról s vajjon nem azt mutatja-e története, hogy egy láthatatlan hatalom kormányozza őt, mely alkotásánál lételevel egyesült s Nincs visszavonulás az emberiség életében, s a mit a képzőlet vagy a családás annak lát, az is arra szól, csak, hogy a visszavonulás törvénye szerint előbbre haladjon.

Ne féltsük mi jövőjét, melyet lételevel szelleme irányoz, az mindig áthatatosan halad, s döntse romba bár a mit addig alkotott, láng lelkével e romokra nagyobb építend.

Mily távol maradt el múltjától nemzetünk, s jövője felé nem halad. A vezéreknek mily büntetése, vagy átka ez, hogy a ki legelőször volt egykoron, most talán utólsó k egyike leendő. Feledte, hogy h a j d a n mi volt,

feledte hazáját, melyet oly hön szeretett. Nem akar feltékelteni, szeme gyenge, hogy a napba nézzen fel, s meglássa roppant helyzetét.

Melyeséges álom, s egy rettenetes közöny vett rajta erőt; hiába kiáltanak fel a jök, nem hallja meg, már megszokta helyzetét.

Ébrednie kell pedig, multjának dicső szelleme szól hozzá, hogy meglássa helyzetét. Elmondja neki, hogy mily szép volt a múlt, midőn nagyságát felte a világ, vagy ha kell, szemébe vágja gyávaóságát, hogy szegényezete marja meg szívét, s e fájó marás adja vissza életét.

Nem aludnia tovább nem szabad; támasszatok inkább zugó fergeteget melynek hangjára ha halott volna is ébredjen fel.

Nehez vihar vonul felénk, minden egy forr, kész és munkálkodik, a legparányibb nemzet is bator és tenni tud, mert érzí azt, hogy a gyáva veszni fog.

Mért hát közönyt és tétlen közönyt megadás, vagy oly mélyen estünk már alá, hogy felkelni sem bírunk. Nem, ily gyávák nem lehetünk még, bár mindig arra tanítanak, hogy gyengék és kicsinyek vagyunk, de hiszen nem tanulhattuk meg ily hamar.

Vigyázzatok ti jó urak, s lassabban haladjatok, ne dicsérvétek szolgátságát oly nagyra, mondjátok inkább, s elhiszi, hogy ő az ur. Hogy szolgá munkát végeztesz vele, az mit se tesz, a megszokás sokat tesz; de egyre ám ügyeljétek: hogy éhes ne legyen nagyon, mert az éhség rossz tanácsadó!

HELYI HIREK.

* A debreceni ifjak Budapestén. A debr. jogakademia, gazdasági akademia és kereskedelmi akademia polgárai tudvalevőleg küldöttséget küldtek Budapestre, az ifjúsági nagygyűlésre. Ifjaink Budapestén — mint a fővárosi lapokból olvassuk — szép szerepet jutott, mert a szombati előértekezleten a debr. ifjak közöl beszédeket tartottak: — Szűcs Lajos, Strausz Ferencz és Szele Ábrus. A debreceni küldöttek Debreczen város címéit viselő kokardát hordtak mellükön, „Debreczen” felirattal. — A debr. főiskola gymnasiumi ifjúságának udvözölő suronyját a szombati előértekezleten olvasták fel. A tegnapi nap eseményeiről a ma d. e. folyamán városunkba hír nem érkezett s e sorok írásáig a debr. küldöttek se érkeztek vissza.

* Nepesedés. Jan. hó 20 tól jan. hó 26-ig születet városunkban: I. Refor. m. t. u. s: törvényes 12 fiu, 9 leány, törvénytelen 2 fiu, 2 leány, együtt: 25 — Halvaszilletet: 2 fiu, 1 leány együtt: 3. Egybekelt 16 par. II. Evangélikus: törvényes 1 fiu. III. Rom. katólikus: törvényes 2 fiu, 3 leány, törvénytelen 1 fiu, — együtt: 6. IV. Zsidó: törvényes 1 fiu, 1 leány, törvénytelen 1 leány, együtt: 3. Egybekelt 1 par. Elveszülöttek összes száma: 35 (melyet ha egybevetünk az elhunytak számával 25), a szaporodás = 10.

* Törvényes hírek. A debr. kir. büntető törvényszéknek legközelebb a következő végvártárgyalások vannak kitűzve: jan. 30-án: Kiss Gábor és társai ellen, úszóra vétés mi. a. t. Kun Lajos és társai ellen, erőszak miatt Cs. Nagy Sándor ellen, súlyos testi sértes miatt. Lindenfeld Bernáth ellen, sikkasztás vétsége miatt. Jan. 31-én: Almási Mihály ellen, halalt okozott súlyos testi sértes miatt

telékek nagyobb részét azok arából sikerült kiegészíteni: mert Jávorka későbbi levelei szerint 10 évvel utóbb mar csak 200 arany követelés állott feut a régi adósságból a gr. Forgách-levelet, mint hagyaték ellen. Krucsay elhunytával Jávorkára szállott át e követelés behajtásának joga.

A levéltár kiváltásának és hazaszállításának ugye ezental sokáig aludott. Csak Maria Theresia uralkodása első éveiben kezdetek újra tudakozódni e végül Lengyelországban gr. Forgách Simon unoka öccsége, mint legközelebbi jogutódok. A nyomozást most gr. Forgách Ferencz kir. tábornok vette kezébe, — a nyomozás azonban nem volt könnyű, mert a levéltár hollétét mely homály borította, s ennek titkát csak a beavatott néhány, meg elő emigráns ismerte. Nem is igen jutottak volna egyhamar a titok nyomára, ha a becsületes Jávorka Adám, ki mar ekkor a 60 évét meghaladta, toi nem fedezte volna a gr. Forgách-családnak a levéltár hollétét s mindent el nem követett volna annak hazra szállítása iránt.

Jávorka ekkor — mint Czartorysky Ágherzeg jószagának kormányzó praefectusa — részint Jaroslawnban, részint a magyar határ közelében fekvő Skoiien lakott. — Hivatalos teendőmél fogva gyakran megfordult Ilyvóban is s megtekintette az ottani capucinus klastromban letett gr. Forgách-leveletet, melyet teljes rendben talált. Értesítette is róla a gr. Forgách-csaladot, hogy a levéltár hol keresek s annak kiadása iránt felvilágosításokkal is szolgált.

Teljes lelkiismereti megnyugvással tehetete már ezt akkor Jávorka, — mert a Rákócziak kihaltak, a bujdosók nagyrésze szinten elhalt, — habár ő maga a rodostói menekültekkel levelezést folytatott is, ennek nem volt politikai czéjja, a vén Jávorka nem conspirált többé! Maga is elaggott s attól tartott, hogy az ő halála után a gr. Forgách-

* Dalestély. A városi dalárda által szombaton a „Bika” diszteremben megtartott dalestély kitűnően sikerült ugyanyira, hogy a terem alig volt képes befogadni a vendégeket. De hát ezen éppen nincs mit eszálkóznunk, mert hiszen ezen kedvelt estélyeket az egyszerű és fesztelen jökev szoktak jellemezni, a hol kevésbé kerülő, kellemes szórakozást lel minden dalbarát. A műsor minden egyes száma kitűnően sikerült s majd mindeniket meg kellett ismételni. Hát még mikor a zene kísérettel — műsoron kívül — előadott Rákáczy induló megszundult, volt olyan taps és eljenzés, a melyet nem hallott még a diszterem. Látszott a közönségen, hogy ezt a mai tündetéses világban alkalmi nak vettek s az újrázásnak alig szakadt vége. A műsor es meg pár darab előadás után, szokás szeriut, kezdetét vette a táncz, melynek jellemezésére elég legyen megjegyezni, hogy a negyest két coloban 50 pár tánczolta. Még az öregeket is elkapta a jökev s azok is ifju tűzrel járták a tánczot, melynek bizony csak a hajnali 4 órákor lett vége. Egy kellemesen eltöltött estének emlékeit örzik azok, a kik ott jelen voltak s azt hisszük, jól esik reá gondolniok, hogy a jövő hóban a dalestély ismétlődni fog.

* Közgyűlés. A városi dalárda tegnapi d. u. tartotta meg tisztújító közgyűlését a város háza nagytermében, a tagok nagyszámú részvetele mellett. Tisztségviselőket elválasztattak: elnökké Márk Endre, alelnökké Harnath Gergely. Jegyzökké: Krasznay Ferencz, Péter Gábor. Tiszteletbeli jegyzővé: Kovács József. Penztárnokká: Bárdos Géza. Gazdává: Tikos József. Zászlótartóvá: Torday Gábor. Zászlóvivőül: Pápay János. Az egylet disztagiájul elválasztattak: Boczkó Sámuel főkapitány, Kun Bertalan miskolci ref. lelkész és superintendens, Czapek Péter, a 39 ik ezred zenekarának karmestere, és Bekényi Ottokár.

* Felolvasó kör. Szerdán, január 30-án, Dr. Szántó Sámuel ur, a keresk. akad. tanára fog felolvasást tartani ezen czímen: „A műveltség korunkban.” — Szabad belépti jegyek a szokott helyen kaphatók.

* Eljegyzés. Kecskeméti Lajos, h-nánási ref. segéd-lelkész, eljegyezte néhai Sipos Gerő hajdú-nánási tanár szép és méltó leányát: Sipos Margit kisasszonyt. Áldás és boldogság kísérje az ifju pár frigyét!

* Színház. F. Hegyi Aranka, a népszínház kedves és szeretetreméltó művésznőjének vendég szereplései — melynek egyes munkánai feledhetlenek maradtak előttünk — ma véget érnek s így ma már a nélkül, hogy e fellepekés anyagi sikerén rontának, tehetünk megjegyzéseket az igazgatóság eljárására. Mindenesetre megrovást érdemel, hogy a művésznőt felemelt helyékrak mellett léptette fel. A színházak mindenütt deficiált kűzdenek, Debreczenben a közönség — a vidéki színpadok legnagyobb bérlete mellett — s az előadások tagadhatlan hínyai dacára, megteszi a magáét és jár a színházba. Ezt tehát kár sírólni. Ha az árfelemelés elmarad, a Hegyi Aranka elbájló egyénisége s művészi tulajdonságai minden este zsúfolt nézőteret varázsoltak volna elő, de a tulajdaga vitt kihasználást a közönség visszatéréssel fogadják, ezért voltak többnyire felházas s csak egyszer, a nálunk még agyon nem játszott „Lili” bent télt ház. A B i a n c h i f e l e árfelemeléseket már teljesen átérjük. Ez világvárosi élvezet s bizonyos részben tisztesség is, hogy a vidéki körut programjában első helyen állunk; ezt illik megíznetni. Az igazgatónak továbbá nem csak az óriási tiszteletdíjat és napiköltségeket

levéltár a külföldön vész el, — sietet tehát, hogy azt hazra juttassa. Érdekesen és részletesen ismerteti aztán Thaly a levéltár hazaszállításának történetét, mert sokféle akadályok merültek ennek útjába, de ezeket Jávorkának sikerült legyőznie. Ismerteti szerző Jávorkának a gr. Forgách-családdal váltott leveleit, melyekből az tűnik ki, hogy Jávorka a leglelkismeretesebben járt el az önként magára vállalt feladatban. A Forgách-család ellenőrfoga teljes bizalommal viseltetett Jávorka iránt s családi erekléje visszaszerzésére semmi költséget nem kímélt. Vegre oda fejlődött a dolog, hogy gr. Forgách Ferencz tábornok és nógrádi főispán Darvas Ferencz szolgabíró és Bözög János esküdött 1747-ben kiküldte Lengyelországba, a levéltár átvétele végett. A levéltárat Jávorka időközben Skoliebe vitette s ott adta azt át 1747. febr. első napjaiban gr. Forgách Ferencz megbízottainak, kik azt hazra is szállították. Érdekes a felemlítésre, hogy Jávorka a levéltár hazaszállítására egyben tett hosszas fáradozásaiért egy arany óránál egyebet nem fogadott el a gr. Forgách-csaladtól.

A Rákóczi-ház levéltárának hazaszállítása is Jávorkának köszönhető. Ő értesítette ugyanis Aspremont grófot a levéltár hollétéről, s nagyon valószínű a feltevés, hogy az öreg Jávorka e végett személyesen utazott le Konstantinápolyba, utójára életében; s ő, a ki egykor oda szállította volt a francia követ-ségi palotába a Rákóczi-leveletet, — hozta az ismét vissza, s adta által lengyel földön Darvas szolgabírónak, ki Aspremonték megbízásából meg egyszer járt Lengyelországban Jávorkánál. Bizonyos az is, hogy részben az Eszterházy-levelet hazaszállítása is Jávorkának köszönhető, — ki katona léte re nagyon jól ismerte e levéltár értéket.

* Thaly Kálmán a múlt év május havában helyszíni kutatások tetele végett — meglátogat

gatta a Rákóczi-tanyáját: J a r k a t h. egyház halál emigransokra volt folygéseket talál, hogy Jaroslawn volt nyája volt, mint mos emigráns harajzi admatát irtaból, melyekből Kárcy Péterné volt lan bujdosók között.

A jaroslawni tagjai: Krucsay D. belső tanácsosa, n. ráty), Kosztolányi man jelen művésze Miklósné (Bercseny szeghy Zsuzsika) mindannyian a jaroslawni szírböltőjében tette.

Jávorka Adám — a jaroslawni 1747-ben, aug. 18. István mellet tette.

A jaroslawni azonban nem kőst. Mert azon temp ladnak, időközbe hordták, a talap földdel és setány helyére. Ma fak es Jaroslawn közgyj bujdosók: s tyriai porladozna irat nem jelöli ki.

Emlékeztető kutató tolla elevérte neki!

szilárd lelkű kurucz tiszt megvetőleg utasítá vissza csabító ajánlatait.

Jávorka Postenyig felkerülve, ott költözött át foglyavai eszaka a Vág révén, futárokat küldven előre Érsek-Ujvarba, hová, a cs. helyőrségeket ovatosan telreahagva, jan. 2-án (1710) elulatan szerencsésen beerkezett magára. Itt nagy riadalom lón; a katonaság, hajduság összedöbült a varpiacra, s az árulót megakartak kövezni. Jávorka csak nagy erőszakkal menthető meg Ocskayt a rogtönzött nepitiet iszonyattól; bevité ő a parancsnoki palotába, s atazolgaltatta. A hadi törvénysek azonnal összeült, s a harsaruló Ocskay Lassló feje masnap hó hérpallós alatt gör dult le.

A helyőrségi penztárból a jó fogásért jutalmul Szuháza Ferencz 100 kemény tallért fizetett ki Jávorkának, kinek nevet a hír szárnyaira veve: Bercsenyi előlépteté őt szaszadossa, Rákóczi pedig vitézi arany-érmét küldött számára.

E nevezetes harci kaland után Jávorkát továbbra is a szabadságot harczolok sorában tartjuk. Vegig küzde Érsek-Ujvarnak 1710-iki hosszú ostromát, s midon e varnak capitulálni kellett, Jávorka a varorséggel együtt elvonult a rejedelem taborába, s a szatmári bekekötés után ő is kibujdosott Lengyelországba, honnan meg egy ízben visszatert, a irahaban jarvan be az orszagot, hogy Bercsenyi megbizásából a kozmaungatot kipuhatolja. Ezen utajan azonban elutagtak, s Budavarába zártak, honnan sikerulven neki megmenekulnie, visszatert Lengyelországba, s erokes hiroket vitt Bercsenyinek Brzezan varaba.

Ezután Jávorka nem is látta többé Magyarorszagot. Kulföldön elt, többnyire Lengyelországban, hol becsületes munkassagaval, tisztessages existenziat teremtett maganak. A lengyelorszagi bujdosok között elt gr Forgách Simon kurucz-vezér is, ki — minfentebb emiltettük — családi levéltárat Lent

gyelországba vitte. E levéltár több okleveleire pedig — holmi peres ügyek miatt — nagy szüksége lett volna a Forgách-család magyarorszagi tagjainak, kik a level-tár hazaszállítására lépéseket is tettek, s ennek kiadása iránt alkudozasba bocsátkoztak a bujdosó gr. Forgách Simonnal. Az alkudozasokat Károlyi Sándor, a szatmári beke megkötöje, közvetítette, de azok czelre nem vezettek. Forgách Simon, veget közelegni erezen, a level-tarat, mint dus családi jószágiból fiara hagyhatott egyedüli birtokát, erős deponitumképen biztos közőrő helyre tette le Ilyvóban (Lemberg). Forgách Simon 1730-ban, mint bujdosó elhalvan, a levéltár tulajdonjoga fiara, a szintén bujdosó Zsigmond grótra szállott.

Gr. Forgách Zsigmond atya halála után azok anyagi viszonyok közé került, s hogy nyomasztó helyzetben segitsen, a családi levéltár kiadása iránt alkudozasokba bocsátkozott magyarorszagi rokonaival. Ezen alkudozasnak se lett eredménye, s gr. Forgách Zsigmond tovább is lengyel földön nyomorgott, hol nem sokára meg is halt.

Gróf Forgách Zsigmond, ki szigorú körülményei daczara is pazarió volt, többfele adóssagot hagyott maga után. Igy több kurucz emigrans — köztük Jávorka is — összesen 4928 lengyel forintot kölcsönözött neki, mely összeget gr. Forgách Zsigmond meg nem terített, hagyatékából se volt megterithető. Ennek folytán a hitellező emigransok, kik maguk sem örvendték, valami fenyes anyagi helyzetnek, követeléseiket irasba foglalták, remelven, hogy a gr. Forgách-féle levéltár kiadása alkalmával követeléseket a család megfogja teriteni. Egyik bujdosó társukat: Krucsay Istvan bízták meg a levéltár, s egyéb ingóságok lefoglalásával, s a követelés behajtásával.

Ugy látszik, hogy a néhai Forgách Zsigmondtól maradt ingó értékeket Krucsay ki is ragadta az illetéketlen letartóztatók körmei közül, s az összesen 500 aranyat tevő köve-

pell behajtania — senyt megelőző — csökkentését is; a egyik oka volt — kivül — még a B való takarékoság emelt helyérek Arankát östör is elnézi neki, hogy kü huz ki Debre akkora jögtalansá kezett felszólalás rosszaságunkat, az jövre az igazgat ben Valentin ur jobb lenne a ritk a forint Aranka „Szép H Megjelenésének be ge s a szép enek kit. Megjegyeztük ezuttal a népszín a régi (a kitta Kópácsi Julius hang-gymaszitká ezzen este a játéka naszki, Ellinger Hegyessy alakítá Tegnapi „Az árend vendégmüvésznő képzeleni sem lehet minő ő volt, kivál des jelenetében, A hifigurázásban B adásában szerencs Juhavai — is szereplők közül együtt élő, szeret nyelvet és szok H a d a s z e k y r e s s, H e g y e A rektor szerepét töl S z e n t e s, a játéku, hasznave zonyuit.

* Színházi müliás hölgy.” lepte). Csurtörtök s z o n y.” (Eling) Penteken: V a l i * Gyanus em lett levő vasuti üzetek cikrkálna dezek, hogy mik vasuti ör — azt — a feleletet meg azonban nem utaz bujkalnak s állító beil lakónak feyt tek. Mután azon titok-tejes egye szimleg merénylé ellen: elfogatásu kedések.

* Polgari pe szék polgari oszté nyilvános tanácsul perek tüzetek ki 28/9/89. P. N. özv. T. Bekési A nok birtokba bod 614/89. P. Matyas csodjeben ellen, számadás t Végül: Szab eleni, Lukács Zs

